

Отже, сьогодні запровадження нових інформаційних технологій дозволяє полегшити працю бібліотекарів, зробити її більш креативною, сучасною, цікавою. У складних умовах обмежень фінансування бібліотек у мережі Інтернет можна знайти безкоштовні застосунки та використовувати їх у роботі, для цього потрібно постійно навчатися, підвищувати кваліфікацію, слідкувати за новинами, ділитися досвідом та не боятися експериментувати.

Баланюк Т.М.
Наукова бібліотека Хмельницького
національного університету

**Вебсайт наукової бібліотеки Хмельницького
національного університету: безперервний доступ до знань**

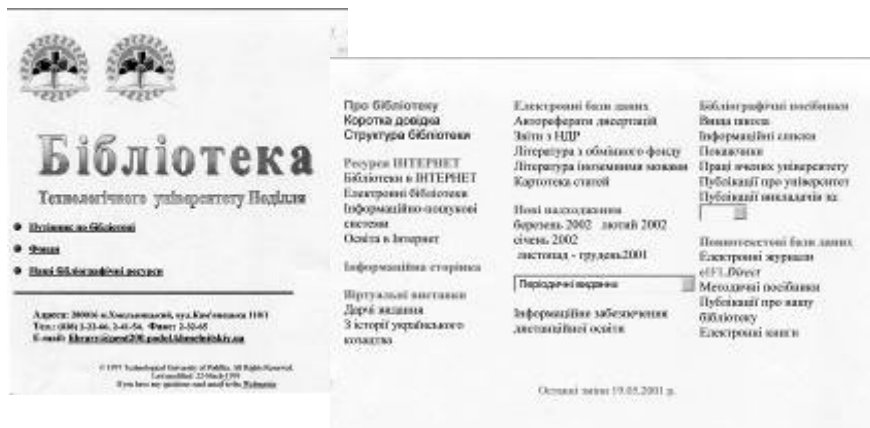
У статті розглянуто вебсайт наукової бібліотеки Хмельницького національного університету як необхідний компонент обслуговування користувачів та потужний інструмент її діяльності. Наголошено на важливості постійного моніторингу вебсайту з метою відповідності потребам користувачів та технологічним трендам.

Ключові слова: вебсайт, WordPress, моніторинг, дистанційне обслуговування.

У сучасному світі, де цифрові технології стають все більш важливими, вебсайт бібліотеки відіграє ключову роль у доступі до знань, адже він забезпечує зв'язок між користувачами та бібліотечними ресурсами незалежно від їх географічного розташування або часу доби. Вебсайт бібліотеки є не лише

платформою для доступу до книг, але й потужним інструментом для навчання, дослідження та розвитку, оскільки достатнє наповнення сайту, зручна структура та навігація значно полегшують пошук потрібної інформації та забезпечують комфорт користувачів.

Історія віртуальної присутності наукової бібліотеки Хмельницького національного університету (далі бібліотека) в інтернет-середовищі розпочалася у 1998 році, коли на відкритій вебплатформі університету (на той момент – Технологічного університету Поділля) з'явилася сторінка бібліотеки з усього трьома розділами: «Путівник по бібліотеці», «Фонди» та «Наші бібліографічні ресурси». А вже у травні 1999 року почав своє функціонування власний вебсайт книгозбірні, який протягом наступних років неодноразово зазнавав змін [1]. У той же час на всіх етапах модифікації сайту в пріоритет ставилася відповідність вимогам, які базуються на загальних критеріях для вебсерверів. До таких ключових показників якості належать: глибина змісту, простота навігації, стабільність інформаційних ресурсів, оперативність поновлення інформації, доступність для користувачів, єдність дизайну всіх розділів [5].

Поступово до оновлення вебсайту, окрім фахівців відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення (ВІТКЗ), почали долучатися відділи, що відповідають за різні напрями роботи бібліотеки. Цей процес розширення участі в управлінні сайтом свідчить про стратегічний підхід до забезпечення більш широкого та ефективного доступу до інформаційних ресурсів для всіх користувачів НБ ХНУ.

У 2002 році було запроваджено використання аналітичних інструментів для збору різноманітних статистичних даних вебсайту. Тож на тих сторінках сайту бібліотеки, де технічно можливо, було встановлено лічильники, використання яких дало змогу значно покращити якість моніторингу сайту (проведення збору та аналізу різноманітної інформації про відвідувачів та їх взаємодію з вебресурсом, як-от: кількість відвідувачів сторінки, статистичні дані з використання конкретних електронних ресурсів тощо).

Внаслідок технологічного прогресу, який привів до змін у споживчих звичках користувачів, а саме широкому використанню мобільних пристроїв та планшетів із сенсорним екраном, важливим завданням для забезпечення ефективності та конкурентоспроможності бібліотеки в інтернеті стало підлаштування вебсайту під такі пристрої. Тож 2018 року рішенням бібліотечної ради, до складу якої входили представники різних факультетів університету, було прийнято рішення про оптимізацію вебсайту бібліотеки [1]. На початку 2019 року було розпочато процес переведення сайту на платформу WordPress, яку було обрано з ряду причин:

- популярність: одна з найкращих платформ для створення сайтів, 43% всіх сайтів світу працюють на WordPress - від особистих блогів до найбільших агентств новин;
- безкоштовність: найпоширеніша безплатна CMS у світі;

- кроссплатформність: не потребує встановлення на свій комп'ютер спеціалізованого програмного забезпечення, керувати сайтом можна з будь-якої операційної системи;
- швидкість та простота завантаження;
- зручна адаптація під мобільні пристрої: WordPress легко адаптується до будь-яких екранів мобільних пристроїв, користувачам зручно користуватися сайтом на своїх телефонах або планшетах.

Успішна адаптація вебсайту дозволила оптимізувати його під різні розміри екранів, забезпечити коректний вигляд елементів та функціональність на різних пристроях, підвищити швидкість завантаження ресурсів тощо. Втім, попри всі переваги, ця платформа має й певні недоліки, зокрема обмежену функціональність. Через це при створенні нового сайту бібліотеки виникли деякі проблеми, пов'язані з налаштуванням коректної роботи з базами даних Microsoft SQLServer 2005, бібліотечною системою «УФД.Бібліотека», великою кількістю БД, неможливістю перевodu деяких існуючих програмних продуктів під систему WordPress, а також із встановленням лічильників відвідувань і кількості завантажених чи переглянутих документів. Наразі через обмеження виділення коштів з держбюджету на модернізацію комп'ютерного забезпечення робота над вирішенням цих проблем триває.

У травні 2019 року перехід на новий сайт бібліотеки було завершено. Для цього було перенесено на новий сервер старий сайт (<https://lib.khnu.km.ua>), новий сайт (<https://library.khnu.km.ua>) та репозитарій (<https://elar.khnu.km.ua>). З метою зручності користування сайтом, полегшення пошуку інформації та покращення функціонування було удосконалено і змінено структуру сайту; створено нове меню; додано нові пункти і рубрики, які всебічно демонструють послуги, сервіси та можливості книгозбірні, а також висвітлюють поточні новини. Адаптація ж сторінок старого

сайту здійснювалася поступово, з урахуванням максимально коректного функціонування і відображення на платформі WordPress.

З моменту започаткування і по сьогоднішній день сайт бібліотеки постійно еволюціонує та розвивається, оскільки проводиться моніторинг потреб користувачів, який дозволяє визначити, які ресурси та послуги є найбільш важливими та затребуваними. До прикладу, моніторинг якості освітніх електронних ресурсів та дистанційних послуг бібліотеки в цілому за останні чотири роки (2020-2023) показав, що переважна більшість респондентів (73%) дала позитивну оцінку складовим наповненням сайту та 55% висловили задоволення дистанційним обслуговуванням та якістю представлених бібліотекою електронних ресурсів. Необхідно зауважити, що при проведенні опитувань користувачів, традиційно 25% анкет заповнювалися ними в режимі онлайн. Важливою практикою виявився досвід використання гугл-форм у 2023 році при проведенні опитування «Інституційний репозитарій в інформаційному просторі університету». Використання гугл-форми зробило процес опитування більш зручним, ефективним та професійним, оскільки дозволило бібліотечним фахівцям швидко й просто створити форму для опитування та проаналізувати результати в реальному часі, а користувачам забезпечило зручність (легко та у будь-який час) доступу до опитування через посилання, які були розміщені на вебсайті бібліотеки, у соціальних мережах та в електронних розсилках [4]. У той же час, хоч і незначний, але наявний відсоток негативних відгуків за останні чотири роки, посприяв удосконаленню роботи бібліотеки, а саме початку роботи з налагодження онлайн-реєстрації та перереєстрації студентів, викладачів, аспірантів та співробітників через вебсайт бібліотеки; посиленню просування сайту через соціальні мережі книгозбірні.

Соціальні мережеві сервіси є важливим інструментом, який доповнює офіційний вебсайт бібліотеки, котрий, безперечно, є основним джерелом інформації про послуги та ресурси. Ефективне використання сторінки книгозбірні на платформі «Фейсбук» (створена 2011 року), а також власного каналу на ютубі (створений 2021 року) привернуло більше уваги до вебсайту бібліотеки, оскільки посприяло:

- ◆ покращенню доступності до актуальної інформації про нові надходження, події, послуги та ресурси користувачів бібліотеки, що стимулює їх задля отримання більш докладної інформації переходити за активним посиланням на вебсайт;

- ◆ взаємодії з користувачами - спілкування з аудиторією дозволяє отримувати відгуки, коментарі та запитання, які допомагають виявити фактори, що потребують вдосконалення на вебсайті бібліотеки; поширення контенту соціальних мереж підписниками робить вебсайт більш відомим;

- ◆ залученню нових користувачів до книгозбірні: кількість підписників фейсбук-сторінки збільшується щорічно на 20% протягом 2020-2023 років, що свідчить про зростання інтересу до бібліотеки серед студентів і викладачів університету.

Також помічним та дієвим каналом зв'язку у взаємодії з користувачами бібліотеки став онлайн-чат, який допоміг покращити зв'язок з аудиторією та підтримувати відкритий діалог, і, що особливо важливо та цінно, істотно заощадив час користувачів. Програмний модуль «Онлайн-консультант» по обробці запитів, які надходять через канал комунікації з користувачами, було підключено до сервісу Sitehelp 01.12.2020 року та додано на сайт бібліотеки. Його використання допомогло посилити взаємодію між бібліотекою та користувачами, зробило обслуговування більш інтерактивним, посприяло вирішенню різноманітних питань і потреб користувачів, оскільки вони отримали супровід бібліотекаря до моменту розв'язання своєї проблеми. Проте з початком

повномасштабної війни 2022 року сервіс Sitehelp почав працював нестабільно, а з 15.10 2022 року припинив функціонування. На сьогодні він відновив свою роботу, але пропонує лише платні послуги. Тож пошук відповідного сервісу триває, втім він обмежений певними вимогами, основними з яких є можливість використання української мови та функціонування на безоплатній основі.

Оскільки сервери бібліотеки відкриті для відвідування з будь-якого місця планети, виникла потреба створення англomовної версії задля забезпечення взаємодії із глобальною аудиторією. З цією метою 2021 року розпочалася робота з виокремлення переліку назв розділів, вмісту окремих сторінок сайту бібліотеки для перекладу на англійську мову та створення того ж року його англomовної версії.

У 2022 році у зв'язку з реєстрацією Хмельницьким національним університетом доменного імені в домені EDU.UA, котрий призначений для закладів вищої освіти, URL бібліотеки також було змінено. Тож на сьогодні адреса вебсайту бібліотеки library.khmnpu.edu.ua.

Як показав аналіз «Звітів про роботу Наукової бібліотеки Хмельницького національного університету», щорічно спостерігається зростання відвідуваності сайту, яке коливається в межах 10-20 %. Цьому, безперечно, сприяє професійна робота всієї команди бібліотеки щодо: забезпечення легкого та зручного доступу до ресурсів книгозбірні; вдосконалення пошукової функціональності та інтерфейсу; проведення соціокультурних заходів; ефективного використання соціальних мереж; зворотного зв'язку з користувачами; вдосконалення сервісів та внесення змін відповідно до потреб користувачів; оптимізації сайту. Однак основне навантаження припадає на відділ інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення (ВІТКЗ), який займається адмініструванням вебсайту бібліотеки: управлінням вебсервером, доступом; забезпеченням захисту

вебсайту, оптимізацією продуктивності, моніторингом та аналітикою, технічною підтримкою. Спеціалісти ВІТКЗ постійно ведуть, редагують та оновлюють сторінки і розділи сайту; створюють нові розділи, рубрики, сторінки; оновлюють дизайн окремих рубрик; розробляють та встановлюють пошукові модулі до повнотекстових та бібліографічних баз даних тощо.

Станом на 2023 рік структура головної сторінки вебсайту бібліотеки відображає інформацію, згруповану для зручності користувачів за темами, та містить наступні розділи та функціональні блоки:

- Читачам;
- Електронні ресурси;
- Сервіси;
- Науковцям;
- Про університет;
- Про бібліотеку;
- Web of Science, Scopus, Springer;
- Інституційний репозитарій;
- Краєзнавчі бази даних.

На індексній сторінці сайту розташована стрічка «Новини», яка висвітлює події та заходи, які відбуваються в книгозбірні.

Слід зазначити, що ефективність вебсайту бібліотеки доведено ще під час глобальної кризи, спричиненої пандемією COVID-19, коли усе обслуговування користувачів почало здійснюватися онлайн, через сайт книгозбірні, який забезпечив безперебійний і цілодобовий доступ до своїх ресурсів та послуг для користувачів. Безумовно, свого часу пандемія стала викликом для бібліотеки, але також відкрила й нові можливості. Всю увагу було спрямовано на удосконалення якості та наповнення вебсайту. Працівники ж бібліотеки використали цей час для розвитку нових професійних навичок у сфері онлайн-обслуговування та використання цифрових інструментів, зокрема за допомогою проходження онлайн-курсів різних навчальних платформ із подальшим отриманням сертифікатів, участі у професійних спільнотах задля обміну знаннями, пошуку нововведень в бібліотечній галузі тощо [3]. З початком російсько-української війни, коли було важко передбачити розвиток подій, вже наявний досвід дозволив бібліотеці миттєво переключитися на режим дистанційного обслуговування.

На сьогодні в дистанційному режимі бібліотека у повному об'ємі виконує всі свої функції щодо обслуговування користувачів, а саме: надання диференційного та безкоштовного обслуговування, можливостей для взаємовикористання бібліотечних фондів, доступу до БД бібліотеки та поза її межами, індивідуального та групового інформування, всіх видів довідок тощо [2]. На допомогу віддаленим користувачам у віртуальному середовищі книгозбірні:

- ♦ функціонує ряд сервісів для надання допомоги користувачам: «МБА, ЕДД», «Формуляр читача», «Замовлення нової літератури», «Замовити захід», «Віртуальна довідка» тощо;

- ♦ розміщено БД: «Електронний каталог», «Електронна бібліотека», «Віртуальні виставки», «Інституційний репозитарій», «Академічна доброчесність», краєзнавчі БД,

«Автореферати дисертацій», «Праці викладачів ХНУ», «Наукометрія» тощо;

♦ надається доступ до міжнародних наукових БД Web of Science, Scopus, Research4Life, ScienceDirect, Bentham Science, Springer Nature.

Для організації дистанційної роботи бібліотеки фахівцями відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення створено віртуальний сервер, за допомогою якого співробітники книгозбірні з домашніх ПК мають авторизований доступ до АБИС «УФД. Бібліотека» та за необхідності (дотримання карантинних обмежень, безпеки під час війни) можливість працювати з основною БД «Електронний каталог» і допоміжними модулями. Таким чином, задля забезпечення потреб користувачів працівники бібліотеки віддалено мають можливість створювати та редагувати електронні БД, організовувати та проводити масові заходи в режимі онлайн, взаємодіяти з інформаційними установами країни, надавати довідки, інформувати про нові надходження тощо.

Варто зауважити, що рубрика «Наукова бібліотека» із активним посиланням на офіційну вебсторінку НБ ХНУ присутня як на індексній сторінці вебсайту Хмельницького національного університету, так і на сторінках факультетів, кафедр та у модульному середовищі. Це свідчить про те, що університет підкреслює вагомість бібліотеки як важливого складника своєї академічної і дослідницької діяльності, який забезпечує студентам і викладачам доступ до ресурсів, необхідних для успішного навчання та дослідницької роботи, оскільки усвідомлює, що сайт бібліотеки ефективно сприяє підтримці наукових досліджень, надає академічну підтримку та забезпечує доступ студентам та викладачам до навчальних ресурсів.

На сьогодні вебсайт наукової бібліотеки остаточно трансформувався у невід'ємний елемент обслуговування

читачів, став звичним інструментом у її діяльності. Тим не менш робота з його удосконалення постійно триває. Тож наразі актуальність та привабливість вебсайту НБ ХНУ забезпечується завдяки додаванню нових ресурсів, розширенню функціональності та адаптації до змін відповідно до потреб користувачів.

Список використаних джерел

1. Айвазян О. Б. Веб-сайт бібліотеки як засіб ефективної взаємодії з користувачем / О. Б. Айвазян, Ю. В. Костров // Бібліотека в системі соціалізації особистості та соціального розвитку громад : матеріали обл. наук-практ. конф. (м. Хмельницький, 25 верес. 2019 р.) / Упр. культури, національностей, релігій та туризму Хмельниц. облдержадмін., Хмельниц. ОУНБ. – Хмельницький :Стрихар А. М., 2019. – С. 12-17. – Режим доступу: http://library.khmnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/ayv_veb.pdf. – Назва з екрана.

2. Айвазян О. Б. Можливості та проблеми впровадження дистанційного режиму роботи бібліотеки університету [Електронний ресурс] / О. Б. Айвазян, О. О. Мацей, О. С. Нечипорук // Л. У. Биковський: видатний бібліотекознавець, упорядник університетської книгозбірні (до 125-річчя від дня народження) : матеріали круглого столу, 17 груд. 2020 р. – Кам'янець-Подільський, 2020. – Режим доступу: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3758>. – Назва з екрана.

3. Звіт про роботу наукової бібліотеки Хмельницького національного університету за 2021 рік [Текст]. - Хмельницький : ХНУ, 2022. - 98 с.

4. Звіт про роботу наукової бібліотеки Хмельницького національного університету за 2022 рік [Текст]. – Хмельницький : ХНУ, 2023. – 139 с.

5. Савчук Т. С. Веб-сайт бібліотеки вищого навчального закладу: основні концепції побудови та тенденції розвитку. – Режим доступу: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/32/>. – Назва з екрана.

Оксана Таланчук
Нукова бібліотека Хмельницького
національного університету

Інноваційна діяльність наукової бібліотеки в епоху діджиталізації

У статті розглянуто інноваційну діяльність наукової бібліотеки Хмельницького національного університету, зокрема створення електронних ресурсів, віртуальних виставок, відео для соціальних мереж, буктрейлерів. Особливу увагу приділено проєкту «el_AR_KhNU», метою якого стала розробка доповненої реальності до паперових книг, виданих науковцями ХНУ.

Ключові слова: інновація, діджиталізація, доповнена реальність, електронні ресурси, віртуальні виставки, соціальні мережі.

У глобалізованому світі бібліотеки мають реальні шанси вижити за умови їх готовності до тих змін, які відбуваються в сучасному суспільстві. Тож діяльність бібліотек закладів освіти, перш за все, повинна бути скерована на якісні зміни, що відповідають потребам часу і реалізуються за новим змістом. Інноваційні технології значною мірою спрямовані на підвищення якості бібліотечної діяльності, вирішення питань ефективного забезпечення освітнього процесу, задоволення запитів і потреб сучасного користувача як безпосередньо в